

Toch, de verwerping der gedachte aan een Christocratie wortelt veel dieper. Soms krijgt men den indruk, dat ze reeds verwerpelijk is, omdat ze inhoudt een op nonactiviteit zetten van de majesteit van den Drieëenigen God.⁷⁾ Doch deze gedachte moet men niet lang vasthouden. Ook het regeren van Christus in de kerk sluit immers niet in de beschouwing, dat God Drieëenig zich tijdelijk van de heerschappij over het volk des Heeren ontdoet. Al houdt het „gezetten ter rechterhand Gods“ allereerst in een zich bewijzen als het Hoofd der christelijke kerk, dat sluit ook voor de regering der kerk in, dat in heel de actie, die nu voortaan van den Middelaar uitgaat, God Drieëenig zelf de oorspronkelijke Werker is en blijft.⁸⁾ Neen, de eigenlijke oorzaak van Kuypers scheiding tusschen koninkrijk Gods en koninkrijk der wereld ligt in zijn conceptie van de algemeene genade.

Onder algemeene genade⁹⁾ is dan te verstaan dat genadig bestel Gods, waardoor Hij na den val in het paradijs de onverwilde en volkomen doorwerking van de vernielende kracht der zonde gestuit heeft; een menselijke samenleving ook in deze zondige wereld mogelijk gemaakt heeft, ook aan het gevallen menselijk geslacht een voortgaande ontwikkeling verzekerd heeft. Deze algemeene genade belemmert den Satan, stuift de zonde in het hart van den enkelen mensch, tempert den vloek en doet allerlei bedelingen ontstaan, als die van kunst en wetenschap, volks- en staatsleven. Met name de instelling der overheid is aan haar te danken.

In den wortel is deze algemeene genade te danken aan Christus. De particuliere genade en de gemeene gratie vloeien „uit éénzelfde Bron in God Drieëenig, en bezitten nog in anderen zin haar eenheid in den Christus, die in tweeërlei zin Middelaar is: Middelaar der Schepping als het Eeuwige Woord, en Middelaar der Verlossing door de Vleeschwording.“¹⁰⁾ Maar het kortweg zeggen, dat zoowel de particuliere als de algemeene genade hun eenheid vinden in den Christus leidt zonder nadere toevoeging tot misverstand. Wanneer men hier van den Christus spreken wil bezigt men Zijn naam, gelijk zoo menigmaal geschiedt, om aan te duiden een werking, die niet tot de sfeer van de menselijke natuur behoort, maar rechtstreeks Goddelijk is.¹¹⁾ Dit spreken is geoorloofd om reden 1o. dat de Zone Gods nooit anders dan als tevens de Christus zijnde voorkomt, noch kan voorkomen, en 2o. dat het Verlossingsmiddelaarschap en het Scheppingsmiddelaarschap in het Besluit van eeuwigheid af samenvallen.¹²⁾

Dus beleeft het in verbinding brengen van de algemeene genade met Christus niet, dat haar rechtsgrond in Zijn kruis ligt. Als Kuypers in de Gemeene Gratie, deel II, bl. 121 vv. nagaat, in hoeverre het leerstuk der algemeene genade ook met de belijdenis omtrent den Christus in leerstellig verband staat, behandelt hij datgene in het leven van Christus, waarin gemeene gratie zich openbaarde. Hij bespreekt dan Zijn wonen onder ons, onder Israël, en dat Hij is geworden uit een vrouw, en toenam in wijsheid. Zijn levensomgeving en Zijn aanraking met Rome's rechtsbedeeling vinden behandeling. Doch dat de algemeene genade door en om Christus is, in den zin, waarin de bijzondere genade door en om Hem is, vindt men bij hem niet aangeduid.

Dit leidt ertoe, dat al hetgeen tot de gemeene gratie behoort scherp onderscheiden wordt van de gaven der particuliere genade. Zodoende worden twee terreinen onderscheiden. Men moet inzien „dat het terrein der particuliere genade niet enkel brutaalweg tegen het boze erf van zonde en ongerechtigheid overstaat, maar dat God door zijn gemeene gratie ook een tusschenerv van burgerlijke gerechtigheid in het leven riep, en dat het op dit terrein is, dat zijn verlorene kinderen voor zijn eer met de wereld moeten wedijveren.“¹³⁾

Uit deze scheiding van terreinen vloeit dan weer voort de scheiding tusschen het koninkrijk Gods en de koninkrijken der wereld. Het eerste is het koninkrijk der liefde en het tweede dat van het recht. Twee bedelingen staan in deze wereld naast elkaar; de eene komt uit het rijk der genade; dit vindt in de kerk zijn organisatie; de wel der liefde moet er heerschen, en daarom mag in de kerk nooit sprake zijn van straf; bisschoppelijke paleizen met kerken zijn een innerlijke tegenstrijdigheid; de doodstraf op kerkelijk terrein ware een absurditeit. Maar de burgerlijke overheid staat op het terrein der algemeene genade; daar is het recht Gods niet verzoend; daar heerscht het en wrekt het, ook door doodstraf.¹⁴⁾

W.

R. S.

1) Uitgave van Cedem, Sluis; de tweede, vermeerdeerde druk verscheen 1932.

2) Op een referaat op een studentenbijeenkomst volgde een art. Algemeene en bijzondere genade, Vox Theologica, 7e jaarg. (1935—36), bl. 67 vv. De bijdrage De genade Gods en de structuur der gansche schepping in Philosophia Reformata, 1e jaarg. (1936) legde een breedte grondslag voor het betoog. Op de conferentie der vereeniging van predikanten van Gereformeerde Kerken in Nederland en op de centrale conferentie van ouderlingen bij de Gereformeerde Kerken in Nederland van dit jaar refereerde hij over het onderwerp.

3) Bovendien ontstond in onzen kring vernieuwde inte-

resse voor het aloude probleem van kerk en staat door de deining, welke het uittreden van Prof. Dr H. Visscher uit de antirevolutionaire partij veroorzaakt. Nader mag in dit verband genoemd worden het referaat van Ds C. v. d. Zaal over het onderwerp op de jongste conferentie van Chr. Geref. predikanten.

4) Kuypers, Gemeente Gratie, III, bl. 271, 276.

5) Idem, bl. 277.

6) Dezelfde, Locus de Magistratu, bl. 184 v.

7) Zie boven aangehaald citaat van III, bl. 271.

8) Dezelfde, E. Voto, II, bl. 35.

9) Nu eenmaal kwestie rees onder ons over het leerstuk is een duidelijke terminologie geen weelde. Dr V. Hepp leeft, Christelijke Encyclopaedie, Kampen, z.j. II, bl. 386, pleit voor afschaffing van de archaïstische term gemeene gratie, en wil spreken van algemeene genade. Dit algemeen moet dan verstaan worden als communis, eigenlijk gemeenschappelijk; een genade, welke weldaden naar Matth. 5:45 allen menschen gemeenschappelijk zijn. De oude theologie sprak van gratia communis, aldus Dr Hepp, en van revelatio generalis (algemeene openbaring) en duidde met generalis de soort der openbaring aan. Tegenover de algemeene genade staat dan ook eigenlijk niet de bijzondere genade (de term gratia specialis komt bij Kuypers wel herhaaldelijk voor in de collegedictaten, maar juist hier is onjuist dictaatsopnemen zeer goed mogelijk), maar de particuliere genade. — Dr Kuypers, Gemeente Gratie, III, 142 v. bespreekt ook de terminologie. Hij zegt dat de uitdrukking „gemeen“ juist te hebben gekozen ter vertaling van communis. Het onderscheid tusschen communis en generalis bespreekt hij niet; wel dat tusschen communis en universalis. Hoewel men soms den indruk krijgt, dat algemeene genade en algemeene openbaring niet altijd onderscheiden worden, en in dit geval het letten op het latijn een helder onderscheid aan het licht brengt, mag wel gezegd, dat wie onder ons over algemeene genade spreekt, zonder verdere omschrijving, ermee weergeeft gratia communis; en dan was toch de archaïstische uitdrukking van Kuypers, die in „gemeen“ communis handhaafde, en in „gratie“ het onderscheid met de zaligmakende genade, I, 5; III, 143, een prachtreep.

10) Kuypers, Gemeente Gratie, II, bl. 649.

11) Idem, II, bl. 647.

12) Idem, II, bl. 644.

13) Idem, II, bl. 345.

14) Dezelfde, Locus de Magistratu, bl. 345 vv. Over het tweeërlei koninkrijk zie ook aldaar bl. 186 vv. Een mooi overzicht van Dr Kuypers gemeene gratie-leer geeft Mr G. M. den Hartogh, art. Onze grondbeginselen, in Schrift en Historie, gedenkboek bij het vijftig-jarig bestaan der georganiseerde antirevolutionaire partij, tweede druk, Kampen, 1929, bl. 49 vv. Nog zij gewezen op de samenvatting van wat in Kuypers boek over de overheid geleerd wordt door Mr H. H. Meyers, Het ambt van de overheid en de gemeene gratie naar Dr Abr. Kuypers, artt. in A. R. Staatk. mndl. uitg. 1935, bl. 333 vv. en 403 vv.

UIT DE SCHRIFT

Onopgemerkte genezing.

Ik nochtans leerde Efraim gaan; Hij nam hen op Zijn armen, maar zij bekenden niet, dat Ik hen genas.

Hosea 11:3.

Het is een teeder beeld, dat den profeet hier voor oogen staat.

Er is een moeder, die een schreiend kindje op den arm heeft. Zij had het willen leeren loopen, maar het was gevallen en had zich pijn gedaan. En nu sust moeder het leed. Ze neemt haar kind op, en spreekt het vriendelijk toe, en laat het iets blinkends zien, en drentelt ermee rond, en neuriet een liedje, en zoo leidt ze de aandacht van het kind af, en straks is dit zijn pijn vergeten; vergeten, doordat andere, aangename dingen hem werden voorgehouden. Het is genezen, zonder het zelf te hebben opgemerkt.

Zoo nu heeft God, in moederlijke zorg, gedaan met Zijn volk.

„Als Israël een kind was“, — zoo luidt het even tevoren, — „toen heb Ik hem liefgehad, en Ik heb Mijn Zoon uit Egypte geroepen“. Het jeugdig volk begint zijn tocht door de woestijn naar Kanaän. En in die woestijn moet het met vasten stap leeren gaan in de wegen, waarin God het naar het land der ruste leiden wil. Het moet leeren loopen. En de Heere zelf is het, die het daarvoor opvoedt. „Ik nu leerde Efraim gaan“.

Maar hoe menigmaal kwam er struikeling en val. Neen, waarlijk niet altijd, omdat Israël een onbeholpen en onverantwoordelijk kind was. Ook vaak door ongehoorzaamheid en eigen schuld. En dan kwam de pijn, en het leed, en het schreien. Doch, in moederlijke teederheid, nam de Heere het dan op Zijn armen; en Hij troostte Israël, door het andere, goede dingen te schenken; Hij gaf water uit de rols, en brood uit den hemel, en overwinning over vijanden. Hij sprak van het schoone land, dat komen zou. Hij leidde Israëls aandacht af van de ondervonden smart en teleurstelling, en trok den blik en het hart naar andere, liefelijke ondervindingen. En zoo genas Hij het. Hij genas het door nieuwe blijken van Zijn gunst.

Echter, — er blijft voor den Heere een klacht over.

„Zij bekenden niet“, — zij bemerkten niet, staal er eigenlijk — „dat Ik hen genas“.

Israël was als dat kind van straks, dat geen oog heeft voor de moederlijke die het verzorgde, doch, — met de traantjes nog op de wangen — op dezelfde plek, waar het gevallen was, al weer bezig is met zijn bal te spelen. Moeder staat op den achtergrond het aan te zien, maar het kind denkt niet meer aan haar, die het genas.

Zoo heeft Israël bij zijn genezing de hand des Heeren niet opgemerkt. Het heeft wel, na onder-

vonden leed, de liefderijke weldaden Gods ontvangen en genoten; en de pijn is daardoor verzacht; maar Israël heeft zich aan die weldaden gegeven en is er in opgegaan, zonder dat het ervan opzag tot Hem, die in onferming en wijsheid deze geneesmiddelen aanbracht. „Zij bekenden niet, dat Ik hen genas“.

En nu wij, — wij die hope hebben op reis te zijn naar het land der rust.

Op dien tocht overkomt ons het aardse leed. Allerlei leed. In ziekte en tegenspoed, in teleurstelling en ontvallen van wat ons zoo lief en noodig was. Ook in leed, dat we door eigen schuld en zonde geheel of geleidelijk onszelfgen berokkend hebben. En dat laatste geeft feller pijn. Doch hoe het zij, — de woestijn is vol distelen en doornen, en onze weg gaat daar niet omheen, maar er recht dóór; ja, soms schijnt een apart doornenveld voor ons bestemd te zijn. En we gaan aan den wegwijk zitten, en leggen het hoofd in de handen, en we schreien van pijn.

Is dit echter alles wat we ondervinden?

Deed God geen bloempje tusschen de distelen opschieten, waarop ons oog mocht vallen? Kwam er niet iemand náást ons zitten, die vriendelijk met ons sprak? Die, — toen wij neêrzonken, — óók niet verder ging, maar bij ons bleef? Was er niet een gebeurtenis, die onze aandacht weer wakte; een zegening op ander gebied, die onze belangstelling weer trok?

Hebben we weleens opgemerkt, hoe moederlijk en wijs de Heere dikwijls ons oog zich van ons leed deed afwenden, om het op andere, weldadige dingen te vestigen, opdat we niet star alleen op dat ééne zouden staren, maar ons hart weer in iets anders begon óp te leven?

Werd er, bij langdurig ziek of zwak zijn, niet een lichte arbeid voor ons gevonden, waarin de geest een heilzame afleiding kreeg?

Is er, na het eene kind dat ons ontviel, niet een ander geboren, waarover de liefde zich weer kon heenbuigen en glimlachen?

En kan ieder zich hier niet een voorbeeld kiezen, waaruit blijkt hoe, in leed en donkerheid, op een ander gebied ons weer iets vriendelijks ontmoette, waardoor we werden aangetrokken en de pijn werd verzacht?

Welnu, — dan had de Heere ons „op Zijn armen“ genomen, en was bezig ons te genezen.

Zoo wij er nu maar oog voor hebben, dat Hij het is, die dit doet; en God niet laten klagen: — „zij bekenden niet, dat Ik hen genas“. Want zoo menigmaal beschouwen wij die goede, genezende dingen slechts als gunstige omstandigheden, of als een gelukkige gebeurtenis, of als vriendschap van menschen; ja, dikwijls bemerken we niet eens de genezing; het gaat zóó geleidelijk, en Gods wijsheid weet de middelen zóó natuurlijk en ongezoekt aan te wenden, dat we ons vaak niet bewust zijn dat de pijn ging stillen.

Laten we dan nú nog tot erkenning komen. Laten we omzien naar de donkere tijden, en dan opmerken, hoe de Heere op andere gedeelten van den weg toch weer Zijn lichtstralen liet vallen, opdat Hij ons uit het donker zou roepen om verder te gaan; en bekennen wij dan met dankbaarheid, dat Hij het was die ons genas.

Laten we ook meer opmerkzaam leven; en hier, en daar, en ginder oog hebben voor de trouwe genade en wijsheid onzes Gods; opdat ons leven te rijker worde door de erkenning van den Heere onzen Heelmeester.

U.

v. A.

KERKELIJK LEVEN

Van zijn geloof verzekerd uit de vruchten. (II)

Vóór ik verder ga, dien ik nu eerst in te gaan op de juiste verklaring van de hierboven genoemde uitspraak van den Catechismus in vraag 86.

Reeds werd afgewezen de onjuiste exegese alsof de Catechismus zou leeren, dat men uit de vruchten van het geloof zou kunnen concluderen tot de zekerheid der schuldvergeving. Terecht wijst Ds van Dijk deze verklaring af. Toch komt ook hij tot een onjuiste exegese, omdat hij de onderscheiding „zekerheid omtrent de echtheid des geloofs“ en „zekerheid omtrent de belofte der schuldvergeving door het geloof“ uit het oog verloor.

Ds van Dijk meende, dat de Catechismus zou bedoelen: „Alleen in de atmosfeer van goede werken, zal het geloof, dat in zich zelf zekerheid is, kunnen tieren“¹⁾.

Deze stelling is op zich zelf wel volkomen juist, maar is onjuist als verklaring van de genoemde Catechismusuitspraak.

Nu is het bijzonder leerrijk om eens te luisteren naar het oordeel van twee Duitsche theologen over deze Catechismusuitspraak.

W. Niessel²⁾ verklaart, dat de Heid. Catechismus in vr. 86 beslist de syllogismus practicus³⁾ leert, terwijl daarvan bij Calvin nog geen sprake is. Als oorspron-

van deze Catec
voetspoor van
Judaë, waar h
werken nut? h
„Ten zesde v
geloof en heil
ligt een goed
soep, in welke
lopen op de b
geloof volgens
zijn naaste hel
stheh, zoo v
en ben zeke
niet valsche
en echt Cl
Al gaat men
ber van den sy
theologie als Zw
diegel wel bejve
tiemeer niets te
en cardinaal I
Ook wil ik ne
gens wien, naat
en met het
reflex; terwijl
werden zóó is
nricht van een
an goede werl
Typeerend vo
antwoord van
kerk dan o.a.
werkzaamhe
an zijn geloof,
nekt voor de
es geloofs ont
verdienden w
making onzeker
gebreklike kan
vertrouwen des
Uit deze beid
te leeren, dat
Daarom alleen
deze beschot
ver de verhoud
he hier zoowel
theologie door
gekozen door
De zekerheid
ankbaarheid G
lagen latere G
ver, wij moe
luthersche uite

De hoofdzaak
deze: de C
uitrede, zoals
en Catechismus
Judaë wel
kenis der go
es Heiligen G
prechttheit
in het Kort Be
Catechismus n
naar gezegd w
is uit de vruc
geloof verzekerd
of geen schijn
Maar hebben
Want de werke
in het geloof. C
Van cirkelrec
sprake. De zek
rust evenmin
op een redene
se ons uit de
geloof, verzekerd
werdt dit steeds
es Heiligen G
taarvan de He
borige te verz
Jijns geloofs“).
Uit het boven
genomen ben na
zekerheid omtre
zekerheid omtre
welke ondersche
making en rech
Het zelfbewus
kannen zeggen
zij weet een op
in het geloof
harende wisselw
en in de the
onderscheiden v
Dit zal wel b
ellingen.

Tenslotte wil
de betekenis d
geloofs in het
De onlosmak
werken gaf on
rechtvaardigd
daarvoor we ge
Daaruit volgt
an het grootst
geloof. Ook hie
De van Dijk we